

**Förslag till lag (2012:xx) om behandling av
personuppgifter i Skatteverkets äktenskapsregister-
verksamhet samt ändringar i förordningen
(1987:1022) om äktenskapsregistret och
förordningen (2011:976) om Skatteverkets
handläggning av vissa registreringsärenden**

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	5
2	Författningsförslag	6
2.1	Förslag till lag (2012:xx) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets äktenskapsregisterverksamhet	6
2.2	Förslag till ändring i förordningen (1987:1022) om äktenskapsregistret	8
2.3	Förslag till ändringar i förordningen (2011:976) om Skatteverkets handläggning av vissa registreringsärenden	10
3	Nuvarande ordning	11
3.1	Handläggning av registreringsärenden	11
3.2	Känsliga personuppgifter	12
3.3	Ändringar i regeringsformen rörande skyddet för den personliga integriteten	13
3.4	Domar varigenom en vigsel har förklarats ogiltig	14
4	Överväganden och förslag	17
4.1	Ny lag om behandling av personuppgifter i Skatteverkets äktenskapsregisterverksamhet	17
4.1.1	Skatteverket får behandla känsliga personuppgifter	19
4.1.2	Föreskriftsrätt	19
4.2	Ändringar i förordningen (1987:1022) om äktenskapsregistret ..	21
4.2.1	Domar varigenom domstolen förklarat att ett äktenskap inte ska bestå ska sändas in till äktenskapsregistret	21
4.2.2	Förtydligande om att äktenskapsregistret är mottagare av uppgifter från överrätt	22
4.3	Ikraftträdande	22
5	Författningskommentar	23
5.1	Förslaget till lag om behandling av personuppgifter i Skatteverkets äktenskapsregisterverksamhet	23
5.2	Ändringar i förordningen (1987:1022) om äktenskapsregistret ..	25
5.3	Ändringar i förordningen (2011:976) om Skatteverkets handläggning av vissa registreringsärenden	26
6	Konsekvensanalys	27
6.1	Beskrivning av problemet	27
6.2	Beskrivning av alternativa lösningar och av vilka effekterna blir om någon reglering inte kommer till stånd	27
6.3	Uppgifter om vilka som berörs av regleringen	27

6.4	Uppgifter om vilka kostnadsrässiga och andra konsekvenser regleringen medför och en jämförelse av konsekvenserna för de övervägda regleringsalternativen	28
6.5	Bedömning av om regleringen överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.....	28
6.6	Bedömning av om särskilda hänsyn behöver tas när det gäller tidpunkten för ikraft-trädande och om det finns behov av speciella informationsinsatser	29

1 Sammanfattning

Den 1 oktober 2011 övertog Skatteverket ansvaret för att föra äktenskapsregistret från Statistiska centralbyrån, SCB. Verket tog samtidigt från landets tingsrätter över uppgiften att handlägga ärenden enligt 16 kap. äktenskapsbalken (1987:230), ÄktB, dvs. att registrera äktenskapsförord, gåvor mellan makar samt anmälningar om bodelning och bodelningshandlingar. I samband därmed aktualiserades ett behov av lagstöd för den databas som omfattar dels äktenskapsregistret, dels det tekniska handläggningsstödet för hantering av registreringsärenden. Till följd av ändringar i regeringsformen har skyddet för den personliga integriteten stärkts och begränsningar i detta skydd kan från och med den 1 januari 2011 endast ske genom lag.¹ Skatteverkets möjlighet att föra en databas för handläggning av registreringsärenden och förande av äktenskapsregistret kräver således stöd i lag. Skatteverket lämnar nu förslag till sådan lagtext. I denna preciseras bland annat vilka uppgifter som får behandlas i databasen. Även tekniska förbättringar och utbyggnad av det handläggningsstöd som Skatteverket övertagit från Statistiska centralbyrån, SCB omfattas av den nu föreslagna lagen.

Skatteverket fick redan genom de ändringar i förordningen (1987:1022) om äktenskapsregistret som trädde i kraft den 1 oktober 2011 möjlighet att lämna ut handlingar på elektronisk väg. Nu föreslås att Skatteverket får möjlighet att meddela föreskrifter rörande hur verket ska lämna ut uppgifter elektroniskt och avseende betalningen för dessa. I första hand är det villkor för ett elektroniskt utlämnande som behöver regleras i en föreskrift, t.ex. formkrav för ansökan, giltighetstid för beslut om utlämnande, tekniska villkor vid utlämnanden och dataformat samt villkor för säkerhet och hantering vid utlämnandet.

Skatteverkets förslag omfattar också förtydliganden i förordningen om äktenskapsregistret rörande bland annat ogiltiga vigslar och överrätternas lämnande av uppgifter. Dessutom föreslås ändringar i förordningen (2011:976) om Skatteverkets handläggning av vissa registreringsärenden med anledning av det för Skatteverket föreslagna bemyndigandet att utfärda föreskrifter om elektroniskt utlämnande och avgifter för detta.

¹ Äldre föreskrifter gäller till den 31 december 2015 (prop. 2009/10:80, s. 242).

2 Författningsförslag

2.1 Förslag till lag (2012:xx) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets äktenskapsregisterverksamhet

Härigenom föreskrivs följande.

Föreslagen lydelse

1§

Denna lag gäller för behandling av personuppgifter i Skatteverkets äktenskapsregisterverksamhet.

2 §

Skatteverket får med hjälp av automatiserad behandling föra en databas med de uppgifter som behövs för handläggning av registreringsärenden enligt 16 kap. äktenskapsbalken och för förandet av äktenskapsregistret.

Bestämmelserna i 3, 6, 7 och 8 §§ gäller även för den del av äktenskapsregistret som förs manuellt.

Skatteverket är personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som verket utför med anledning av denna lag.

3 §

Uppgifterna i databasen får behandlas för handläggning av registreringsärenden enligt 16 kap. äktenskapsbalken, förande av äktenskapsregistret och tillhandahållande av information om vissa rättsförhållanden mellan makar.

4 §

Databasen får tillföras sådana uppgifter från Skatteverkets folkbokföringsdatabas som avses i 5 § första stycket 1.

5 §

Databasen får innehålla
1. uppgifter om make, maka,

partner, namn, personnummer, samordningsnummer, folkbokföringsadress, särskild postadress, civilstånd och datum för senaste civilståndsändring samt avregistreringsorsak,

2. uppgifter om gåva mellan makar, bodelning, äktenskapsförord, tillgångar och skulder samt övriga uppgifter som behövs i verksamheten med registreringsärenden enligt 16 kap. äktenskapsbalken,

3. uppgifter som enligt äktenskapsbalken eller enligt andra bestämmelser ska tas in i äktenskapsregistret,

4. uppgifter som lämnats av domstolar enligt förordningen (1987:1022) om äktenskapsregistret för att föras in i äktenskapsregistret,

5. handlingar som har kommit in eller upprättats i ett ärende om registrering eller efter överklagande av ett sådant ärende.

En handling som avses i första stycket 5, vilken har kommit in i ett ärende, får innehålla känsliga personuppgifter som anges i 13 § personuppgiftslagen (1998:204). En handling som har upprättats i ett ärende får innehålla sådana uppgifter om de är nödvändiga för ärendets handläggning.

6 §

Om inte annat följer av denna lag eller föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen är personuppgiftslagen (1998:204) tillämplig på behandlingen av personuppgifter i databasen.

De termer som används i denna lag har samma betydelse som i 3 § personuppgiftslagen.

7 §

Bestämmelserna i personuppgiftslagen (1998:204) om rättelse och skadestånd gäller vid behandling av personuppgifter enligt denna lag.

8 §

Uppgifter i äktenskapsregistret får lämnas ut till enskilda på medium för automatiserad behandling om det bedöms lämpligt ur integritets-synpunkt.

Regeringen eller den myndighet

som regeringen bestämmer meddelar ytterligare föreskrifter om utlämnande på medium för automatiserad behandling.

9 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter för utlämnande.

2.2 Förslag till ändring i förordningen (1987:1022) om äktenskapsregistret

Härigenom föreslås i fråga om förordningen (1987:1022) om äktenskapsregistret

dels att 10, 11 och 13 §§ ska upphöra att gälla,

dels att 1, 2 och 3 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Äktenskapsregistret ska föras av Skatteverket för att tillhandahålla information om vissa rättsförhållanden mellan makar.

Registret får föras med hjälp av automatiserad behandling.

Skatteverket är personuppgiftsansvarigt för den behandling av personuppgifter som verket utför med anledning av denna förordning.

Äktenskapsregistret ska föras av Skatteverket för att tillhandahålla information om vissa rättsförhållanden mellan makar.

2 §³

Tingsrätterna ska till äktenskapsregistret sända in uppgifter om

1. domar varigenom *en vigsel har förklarats ogiltig eller domstolen har dömt till äktenskapsskillnad,*

2. domar eller beslut varigenom domstolen har avgjort ett mål om äktenskapsskillnad utan att ha dömt till äktenskapsskillnad.

Tingsrätterna ska till äktenskapsregistret sända in uppgifter om

1. domar varigenom en vigsel har förklarats ogiltig, *domstolen har fastställt att ett äktenskap inte ska bestå eller har dömt till äktenskapsskillnad,*

2. domar eller beslut varigenom domstolen har avgjort ett mål om äktenskapsskillnad utan att ha dömt till äktenskapsskillnad.

² Senaste lydelse SFS 2011:983.

³ Senaste lydelse SFS 2011:983.

3 §⁴

Hovrätterna och Högsta domstolen ska lämna uppgifter om domar och slutliga beslut med anledning av överklagande av sådana avgöranden som den lägre rätten har varit skyldig att lämna uppgift om. De ska även lämna uppgifter om andra domar varigenom domstolen har förklarat en vigsel ogiltig eller dömt till äktenskapsskillnad.

Svea hovrätt ska lämna uppgift om ett beslut som innebär att ett utländskt avgörande om upplösning av ett äktenskap ska erkännas i Sverige när beslutet har meddelats enligt

1. 3 kap. 8 § första stycket lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap eller

2. artikel 21.3 i rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000.

I fall som avses i andra stycket ska Högsta domstolen lämna uppgift om domstolens slutliga beslut med anledning av att hovrättens beslut har överklagats.

Hovrätterna och Högsta domstolen ska *till äktenskapsregistret sända in* uppgifter om domar och slutliga beslut med anledning av överklagande av sådana avgöranden som den lägre rätten har varit skyldig att lämna uppgift om. De ska även lämna uppgifter om andra domar varigenom domstolen har förklarat en vigsel ogiltig, *fastställt att ett äktenskap inte ska bestå eller* dömt till äktenskapsskillnad,

Svea hovrätt ska *till äktenskapsregistret sända in* uppgift om ett beslut som innebär att ett utländskt avgörande om upplösning av ett äktenskap ska erkännas i Sverige när beslutet har meddelats enligt

1. 3 kap. 8 § första stycket lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap eller

2. artikel 21.3 i rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000.

I fall som avses i andra stycket ska Högsta domstolen *till äktenskapsregistret sända in* uppgift om domstolens slutliga beslut med anledning av att hovrättens beslut har överklagats.

⁴ Senaste lydelse SFS 2008:442.

2.3 Förslag till ändringar i förordningen (2011:976) om Skatteverkets handläggning av vissa registreringsärenden

Härigenom föreslås i fråga om förordningen (2011:976) om Skatteverkets handläggning av vissa registreringsärenden

dels att rubriken ska ändras,

dels att det ska införas en ny paragraf, 3 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Förordningen (2011:976) om Skatteverkets handläggning av vissa registreringsärenden

Föreslagen lydelse

Förordningen (2011:976) om Skatteverkets handläggning av vissa registreringsärenden *m.m.*

3 §

Skatteverket får meddela föreskrifter om utlämnande och avgifter enligt 7 och 8 §§ lagen (2012:xx) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets äktenskapsregisterverksamhet.

3 Nuvarande ordning

Skatteverket övertog ansvaret för äktenskapsregistret från Statistiska centralbyrån, SCB den 1 oktober 2011 och tog samtidigt från landets tingsrätter över arbetsuppgifterna att handlägga ärenden enligt 16 kap. äktenskapsbalken (1987:230), ÄktB, dvs. att registrera äktenskapsförord, gåvor mellan makar, anmälningar om bodelning och bodelningshandlingar. I samband därmed aktualiserades även frågan om lagstöd för den databas som omfattar dels äktenskapsregistret, dels handläggningsstödet för hantering av registreringsärenden (fortsättningsvis benämns hela databasen äktenskapsregistret). Till följd av ändringar i regeringsformen, RF, vilka beskrivs nedan, har skyddet för den personliga integriteten stärkts och begränsningar i detta skydd kan i vissa fall endast ske genom lag.⁵ Skatteverkets möjlighet att föra en databas för handläggning av ärenden och förande av äktenskapsregistret kräver således stöd i lag.

Skatteverket fick redan genom de ändringar i förordningen (1987:1022) om äktenskapsregistret som trädde i kraft den 1 oktober 2011 möjlighet att lämna ut handlingar elektroniskt. I dagsläget är tre kreditupplysningsföretag intresserade av att prenumerera på uppgifter, men intresset kan antas öka på sikt, eftersom kostnaderna för prenumerationer sänkts kraftigt i förhållande till SCB:s priser. Skatteverket behöver därför också ha möjlighet att meddela föreskrifter rörande hur verket ska lämna ut uppgifter elektroniskt.

Det finns också behov av förtydliganden i förordningen om äktenskapsregistret rörande bland annat ogiltiga vigslar och angående uppgifter som lämnas av överrätterna.

3.1 Handläggning av registreringsärenden

Vissa familjerättsliga handlingar måste enligt 16 kap. ÄktB registreras för att bli giltiga. Genom att registrera en handling behandlas den på ett sådant sätt att den blir giltig mellan parterna. Syftet med registreringen är ofta också att skapa offentlig kännedom om handlingen och därigenom få skydd gentemot endera partens borgenärer. Närmare bestämmelser om hur äktenskapsregistret ska föras finns som ovan nämnts i förordningen om äktenskapsregistret. Av 1 § framgår att registret ska föras av Skatteverket. I övrigt innehåller förordningen i nuläget både regler rörande vilka uppgifter som ska sändas in till eller föras in i registret och vissa regler om behandling av personuppgifter.

Enligt 16 kap. 1 § ÄktB ska ett för hela landet gemensamt äktenskapsregister föras för inskrivning av de uppgifter som ska registreras enligt äktenskapsbalken eller som ska tas in i registret enligt andra bestämmelser. Närmare föreskrifter om hur äktenskapsregistret ska föras får, enligt paragrafens andra stycke, meddelas av regeringen. Så har också skett genom förordningen om äktenskapsregistret. Av 16 kap. 2 § ÄktB följer att ansökan om registrering ska göras hos Skatteverket. Till ansökan ska fogas den handling som ska registreras. När ärendet är fullständigt ska beslut om registrering fattas. Originalhandlingens ska förses med bevis om registrering samt återlämnas till den som gett in handlingen (ingivaren). Detta följer av 2 § förordningen (2011:976) om Skatteverkets handläggning av vissa

⁵ Äldre föreskrifter gäller till 31 december 2015 (prop. 2009/10:80, s. 242).

registreringsärenden. I praktiken innebär detta att handläggaren stämplar originalhandlingen och i stämpeln antecknar datum för beslut samt sitt namn. Skatteverket ska därefter enligt 16 kap. 3 § ÄktB kungöra registrering av gåva, anmälan om bodelning samt registrering av bodelningshandling i Post- och Inrikes Tidningar. Enligt 16 kap. 4 § ÄktB anses registrering ha skett den dag handlingen kom in till Skatteverket.

3.2 Känsliga personuppgifter

Skatteverket är skyldigt att i äktenskapsregistret föra in uppgifter om de handlingar som registrerats enligt 16 kap. ÄktB. Sådana handlingar kan innehålla känsliga personuppgifter. Även uppgifter om sådana handlingar som Skatteverket har upprättat och som innehåller känsliga uppgifter bör kunna föras in i äktenskapsregistret.

Enligt 13 § personuppgiftslagen (1998:204), PuL gäller följande.

Det är förbjudet att behandla personuppgifter som avslöjar

- a) ras eller etniskt ursprung,
- b) politiska åsikter,
- c) religiös eller filosofisk övertygelse, eller
- d) medlemskap i fackförening.

Det är också förbjudet att behandla sådana personuppgifter som rör hälsa eller sexualliv.

Uppgifter av den art som anges i första och andra styckena betecknas i denna lag som känsliga personuppgifter.

Av förarbetena framgår att en uppgift om hudfärg avslöjar ras eller etniskt ursprung.⁶ Det har också ansetts att uppgifter om namn och språkkunskaper tillsammans kan utgöra indirekta upplysningar om en persons etniska ursprung.⁷ Passhandlingar innehåller bilder som i förening med namn och uppgift om medborgarskap kan avslöja såväl ras som etniskt ursprung.⁸ Personuppgifter som indirekt rör hälsotillstånd, t.ex. uppgift om behov av rullstol, ledarhund eller andra hjälpmedel, utgör känsliga personuppgifter som rör hälsa.⁹

Även om det är ovanligt, förekommer det att passkopior där passfoto, namn och medborgarskap framgår, bifogas ansökan om registrering av t.ex. gåva mellan makar, särskilt om en eller båda makarna inte är folkbokförda i Sverige. Det kan också framgå av en inlämnad handling, t.ex. ett äktenskapsförord, att denna även upprättats på ett annat språk än svenska, till följd av att den ena maken endast förstår detta språk. Det kan vidare förekomma att handlingar innehåller uppgifter om t.ex. medborgarskap som, i förening med andra uppgifter, kan vara känsliga, eftersom slutsatser om en persons etnicitet kan dras utifrån uppgifterna. Ett äktenskapsförord eller en bodelningshandling skulle t.ex. kunna innehålla dessa uppgifter i syfte att fastställa vilket lands eller vilken regions lag som ska tillämpas. Det kan inte heller uteslutas att exempelvis bodelningshandlingar innehåller uppgifter om

⁶ SOU 1993:10 bil. s. 177.

⁷ SOU 2001:32 s. 124, SOU 2001:100 s. 93 f. och SOU 2003:40 s. 180.

⁸ Prop. 2008/09:70 s. 142.

⁹ SOU 2003:4 s. 56, 63 och 64 f. samt SOU 2003:87 s. 178 f.

en makes handikapphjälpmedel, t.ex. att en personbil, som ska ingå i bodelningen är anpassad till följd av ett funktionshinder. Sammantaget kan flera av de handlingar som lämnas in för beslut om registrering innehålla känsliga uppgifter.

3.3 Ändringar i regeringsformen rörande skyddet för den personliga integriteten

Från och med den 1 januari 2011 har skyddet för den personliga integriteten i regeringsformen, RF stärkts, genom bland annat ett nytt andra stycke i 2 kap. 6 § RF. Paragrafen har följande lydelse:

Var och en är gentemot det allmänna skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp även i andra fall än som avses i 4 och 5 §§. Var och en är dessutom skyddad mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång samt mot undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse och mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande.

Utöver vad som föreskrivs i första stycket är var och en gentemot det allmänna skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden.

Skyddet mot intrång kan begränsas bara i den kvalificerade ordning som föreskrivs i 2 kap. 20 § RF, dvs. genom lag. Begränsningar enligt 2 kap. 20 § RF får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får enligt 2 kap. 21 § RF aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningen får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning.

Den nya bestämmelsen i 2 kap. 6 § andra stycket RF utvidgar som ovan nämnts skyddet mot intrång i den personliga integriteten. Bestämmelsen innebär att enskilda, vid sidan av vad som redan följer av första stycket, är skyddade mot åtgärder från det allmänna sida som innefattar betydande intrång i den personliga integriteten, om intrånget sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Avgörande för om en åtgärd ska anses innebära övervakning eller kartläggning är inte dess huvudsakliga syfte utan vilken effekt åtgärden har. Bestämmelsen omfattar endast sådana intrång som på grund av åtgärdens intensitet eller omfattning eller av hänsyn till uppgifternas integritetskänsliga natur eller andra omständigheter innebär ett betydande ingrepp i den enskildes privata sfär.¹⁰

Bestämmelsen tar sikte på att skydda information om enskildas personliga förhållanden. Begreppet personliga förhållanden ska enligt förarbetena ha samma innebörd som i tryckfrihetsförordningen och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Det innebär att regleringen omfattar vitt skilda slag av information som är knuten till den enskildes person, t.ex. uppgifter om namn och andra personliga identifikationsuppgifter, adress, familjeförhållanden, hälsa och vandel samt uppgift om en persons ekonomi. Vid

¹⁰ Prop. 2009/10:80 s. 250.

behandlingen av uppgifter som rör den enskilde är ett integritetsintrång normalt att betrakta som större om behandlingen sker utan den enskildes samtycke än om det sker efter dennes medgivande.¹¹ Av förarbetena framgår vidare att det utvidgade integritetsskyddet ska ta sikte på sådana åtgärder som den enskilde själv inte kan få kännedom om eller påverka genom ett krav på frivilligt godkännande.¹²

Skatteverkets insamling och lagring av uppgifter berörs i förarbetena. Där anges att en åtgärd från det allmännas sida som primärt vidtas i syfte att ge myndigheterna underlag för beslutsfattande i enskilda fall, exempelvis insamling av uppgifter av visst slag för beslut om t.ex. beskattning eller liknande, kan – även om avsikten inte är att kartlägga enskilda – i många fall anses innebära kartläggning av enskildas förhållanden. Som exempel på sådant förfarande nämns ett stort antal uppgiftssamlingar som det allmänna förfogar över och den mycket stora mängd information som rör enskildas personliga förhållanden, vilken finns lagrad i t.ex. Skatteverkets, Tullverkets, Försäkringskassans och Kronofogdemyndighetens olika databaser.¹³ Det konstateras också att i flertalet fall är uppgifterna tillgängliga för myndigheterna på sådant sätt att lagringen och behandlingen av uppgifterna kan sägas innebära att enskilda kartläggs, även om det huvudsakliga ändamålet med behandlingen är ett helt annat.¹⁴

3.4 Domar varigenom en vigsel har förklarats ogiltig

Av 2 § första stycket första punkten förordningen om äktenskapsregistret framgår att tingsrätterna till äktenskapsregistret ska sända in uppgifter om domar varigenom en vigsel har förklarats ogiltig. I svensk rätt finns bestämmelser som reglerar om hinder mot att ingå äktenskap har förelegat och om en vigsel har blivit ogiltig p.g.a. formfel.

Äktenskapshinder

Innan ett äktenskap ingås ska enligt 3 kap. 1 § ÄktB prövas om det finns något hinder mot äktenskapet. Denna s.k. hindersprövning ska göras av Skatteverket och det är de två personer som avser att ingå äktenskap som gemensamt ska ansöka om prövningen. Enligt 2 kap. ÄktB finns hinder för äktenskap p.g.a. ålder (1 §), nära släktskap (3 §) eller bestående äktenskap (4 §).

Frånvaron av vissa äktenskapshinder ska enligt 3 kap. 3 § ÄktB bekräftas av parterna i en på heder och samvete avgiven skriftlig försäkran. Försäkran lämnas under straffansvar (15 kap. 10 § brottsbalken). Enligt 3 kap. 3 § första stycket ÄktB ska försäkran avse frånvaron av släktskapshinder enligt 2 kap. 3 § ÄktB och enligt andra stycket frånvaron av det hinder som ett redan ingånget äktenskap utgör.

För det fall ett äktenskap ingås trots att något av ovanstående äktenskapshinder föreligger kan, till skillnad från vad som gäller i vissa andra

¹¹ Prop. 2009/10:80 s. 177-178.

¹² Prop. 2009/10:80 s. 178-179.

¹³ Prop. 2009/10:80 s. 178-179.

¹⁴ Prop. 2009/10:80 s. 180.

länder, inte äktenskapet förklaras ogiltigt. Istället kan äktenskapet upplösas genom äktenskapsskillnad. Följande gäller enligt 5 kap. 5 § ÄktB.

En make har rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid om det görs sannolikt att maken har tvingats att ingå äktenskapet eller om maken har ingått äktenskapet före 18 års ålder utan behörig myndighets tillstånd. Om äktenskapet har ingåtts trots att makarna är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller är helsyskon, har var och en av makarna rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid. Detsamma gäller om äktenskapet har ingåtts trots att någon av makarna redan var gift eller partner i ett registrerat partnerskap och det tidigare äktenskapet eller partnerskapet inte har blivit upplöst.

Föreligger tvegitte, har var och en av makarna i det tidigare äktenskapet rätt att få detta upplöst genom äktenskapsskillnad utan föregående betänketid. Detsamma gäller om partnerskap registrerats trots att någon av parterna då var gift.

I de fall som avses i första stycket kan talan om äktenskapsskillnad föras även av allmän åklagare. I de fall som avser äktenskap som ingåtts av underårig är socialnämnden i den kommun där personen är folkbokförd eller, om personen inte är folkbokförd här i landet, i den kommun där han eller hon vistas skyldig att på begäran lämna yttrande samt de upplysningar som kan vara av betydelse för frågans bedömning till åklagaren. En annan socialnämnd som har tillgång till upplysningar som kan vara av betydelse i frågan är skyldig att lämna sådana på begäran av den socialnämnd som skall yttra sig.

Giltig vigsel

Regler rörande en vigfels giltighet återfinns i 4 kap. 2 § ÄktB.

Vid vigseln ska de som ingår äktenskap vara närvarande samtidigt. De ska var för sig på fråga av vigselförrättaren ge till känna att de samtycker till äktenskapet. Vigselförrättaren ska därefter förklara att de är makar.

Har det inte gått till så som anges i första stycket eller var vigselförrättaren inte behörig att förrätta vigsel, är förrättningen ogiltig som vigsel.

En förrättning som enligt andra stycket är ogiltig som vigsel får godkännas av regeringen, om det finns synnerliga skäl. Ärendet får tas upp endast på ansökan av en av dem som avsett att ingå äktenskap eller, om en av dem har avlidit, av arvingar till den avlidne.

Förutsättningarna för en giltig vigsel är således samtidig närvaro, samtycke till äktenskapet och vigselförrättarens förklaring samt att vigselförrättaren är behörig att förrätta vigsel. Brister det i fråga om någon av dessa nödvändiga förutsättningar är följden enligt andra stycket att förrättningen är ogiltig som vigsel. Detta innebär att det äktenskap, som till synes uppstått, är en nullitet.¹⁵ Det ger inte i något hänseende upphov till sådana rättsverkningar som följer av ett äktenskap. Andra fel eller brister i förrättningen eller förfarandet än de angivna leder inte till vigfels ogiltighet. Principen bakom de restriktiva rekvisiten för vigfels ogiltighet har varit att ett faktiskt bestående äktenskap inte bör få rivas upp på grund av formfel vid dess ingående, såvida inte felet är av synnerlig betydelse.¹⁶ En förrättning som enligt andra stycket är ogiltig som vigsel får enligt tredje stycket godkännas av regeringen, om det finns synnerliga skäl. Fråga om tillämpning av bestämmelserna i tredje stycket förväntas enligt förarbetena uppkomma bara i sällsynta undantagsfall. Ett

¹⁵Lagberedningens förslag till revision av giftermålsbalken och vissa delar av ärvdabalken I. Förslag till lag om äktenskaps ingående och upplösning m.m., 1913 s. 304, i fortsättningen kallat LB 1913.

¹⁶LB 1913 s. 303.

godkännande får verkan ex tunc, dvs. äktenskapet anses ha bestått alltsedan vigseln.¹⁷

För den som vill få fastställt att förrättningen är ogiltig som vigsel finns möjlighet att väcka talan om att äktenskapet inte ska bestå, vilket behandlas nedan. Domstolen kommer då att uttala sig om en vigfels giltighet. Även om sådan talan inte väcks är vigseln som ovan nämnts en nullitet och ger inte upphov till några rättsverkningar. Detta innebär bland annat att om Skatteverket hunnit registrera äktenskapet i folkbokföringsdatabasen rättas detta redan när verket får kännedom om att vigseln är ogiltig, även om talan väckts.

Talan om äktenskapets bestående

Det finns möjlighet för en domstol att fastställa att ett äktenskap inte består. Enligt 14 kap. 1 § ÄktB är ett äktenskapsmål ett mål om äktenskapsskillnad och mål där talan förs om fastställelse av att ett äktenskap består eller inte består. Med den senare kategorin mål avses främst frågan om ett giltigt äktenskap har kommit till stånd eller frågan om ett äktenskap har blivit behörigen upplöst. Av 14 kap. 2 § första stycket ÄktB framgår att talan om fastställelse av att ett äktenskap består eller inte består kan föras endast i en tvist mellan makarna. Frågan huruvida ett äktenskap består kan dessutom enligt andra stycket prövas även i övrigt i tvister där någons rätt är beroende av det.

Det är således möjligt för en make som anser att vigseln inte är giltig, t.ex. till följd av att samtycke saknas, att väcka talan mot den andra maken och begära att domstolen ska fastställa att äktenskapet inte ska bestå, dvs. att en giltig vigsel inte ägt rum. Domen kommer då att innebära att domstolen uttalar sig om äktenskapets bestående med utgångspunkt i om förutsättningarna för en giltig vigsel är uppfyllda.

En talan om äktenskapets bestående kan omfatta betydligt fler situationer än endast ogiltiga vigslar. När det gäller rent svenska förhållanden uppkommer mycket sällan tvist angående frågan om ett äktenskap har blivit behörigen upplöst. När den ena maken saknar hemvist i Sverige är det dock annorlunda. I dessa fall kan det finnas ett behov av att fastställa att äktenskapet upplösts genom dödsfall. Bestämmelsen i 14 kap. 1 § ÄktB utesluter nämligen inte att talan kan föras om att ett äktenskap blivit upplöst på grund av att den ena maken har avlidit. Frågan har bl.a. behandlats i RH 1999:12 där det slås fast att många till Sverige invandrade personer kan vara i den situationen att de kan ha svårt att med utländska dokument styrka sitt civilstånd. Det finns därför ett reellt behov av en sådan möjlighet och detta särskilt när det saknas möjlighet att i administrativ ordning få till stånd en ändring. Den naturliga motparten i en sådan tvist är av formella skäl den andra maken (jfr. 14 kap. 2 § första stycket ÄktB). Det är därför möjligt att väcka talan vid allmän domstol i frågan om ett äktenskap har upplösts på grund av ena makens död.

¹⁷ SOU 1964:35 s. 100.

4 Överväganden och förslag

4.1 Ny lag om behandling av personuppgifter i Skatteverkets äktenskapsregisterverksamhet

Skatteverkets förslag: En ny lag om behandling av personuppgifter i Skatteverkets äktenskapsregisterverksamhet införs.

Skälen för Skatteverkets förslag: Sedan den 1 januari 2011 är enskilda enligt 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen, RF skyddade gentemot det allmänna mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär kartläggning eller övervakning av personliga förhållanden. Inskränkningar i detta skydd kan enbart ske i lag och bara för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle (2 kap. 20 och 21 §§ RF). Utgångspunkten för behovet av och villkoren för lagregleringen av behandling av personuppgifter som utförs av myndigheter bör således numera tas i regeringsformens bestämmelser om integritetsskydd.

Med hänsyn till omfattningen och arten av Skatteverkets äktenskapsregisterverksamhet samt den myndighetsutövning som ingår i uppgiften, anser Skatteverket att stora delar av den personuppgiftsbehandling som sker inom ramen för äktenskapsregistret innefattar sådan integritetskänslig informationshantering som enskilda är skyddade mot enligt 2 kap. 6 § andra stycket RF. Skatteverkets behandling av uppgifter i samband med handläggning av ärenden enligt 16 kap. äktenskapsbalken (1987:230), ÄktB, dvs. registrering av äktenskapsförord, gåvor mellan makar, anmälningar om bodelning och bodelningshandlingar, samt införande av uppgifter i äktenskapsregistret kräver således lagstöd. De handlingar som registreras innehåller alltid uppgifter om två personer, vilka var för sig är behöriga att utan samtycke från den andre maken ansöka om registrering. Det finns inget krav på att makar gemensamt måste ansöka om registrering utan båda makarna har rätt att var för sig ansöka om registrering av ovan nämnda handlingar. Det är därför inte bara tidskrävande utan också ogenomförbart för Skatteverket att kräva samtycke för behandling av uppgifter i varje enskilt fall. Den make som lämnat in handlingen har rätt till beslut om registrering oavsett om samtycke finns från den andre maken.

Enligt 16 kap. 1 § ÄktB ska uppgifter om de handlingar som registrerats enligt samma kapitel föras in i äktenskapsregistret. Lagstöd krävs således för behandling av uppgifter i samband med handläggning av ärenden enligt 16 kap. ÄktB och för införande av uppgifter i äktenskapsregistret.

Det datoriserade handläggningsstöd som Skatteverket har övertagit från Statistiska centralbyrån, SCB är under utveckling. Även tekniska förbättringar och utbyggnad av databasen bör omfattas av lagen. Där bör även preciseras vilka uppgifter som får behandlas i databasen, liksom ansvarfrågor och frågor rörande behandling av känsliga uppgifter. För att Skatteverket ska kunna fullgöra sina uppgifter på ett effektivt sätt måste myndigheten ha lagliga förutsättningar att utnyttja en ändamålsenlig teknik som gör det möjligt att samla in och behandla den information som behövs för att verket ska kunna administrera äktenskapsregistret och handläggningen av ärenden enligt

16 kap. ÄktB. Skatteverkets arbete underlättas om det är tydligt reglerat vilka personuppgifter som behandlas och för vilka ändamål personuppgifterna får behandlas. Genom att ange tydliga ändamål kan den enskilde få en bättre uppfattning om i vilka sammanhang insamlade personuppgifter kan komma att användas. Det bör därför också regleras vilka uppgifter databasen får innehålla och vilka av dessa som får tillföras databasen från Skatteverkets folkbokföringsdatabas.

Syftet med denna överföring av uppgifter är att underlätta och effektivisera den kontroll som Skatteverket ska göra av de inlämnade handlingarna. Verket ska exempelvis vid gåva mellan makar kontrollera att givare och mottagare är gifta med varandra – en uppgift som finns i folkbokföringsdatabasen och därmed enkelt kan aviseras äktenskapsregistret. Om en uppgift kontrolleras mot folkbokföringsdatabasen innebär detta även en högre grad av rättssäkerhet. Genom att detta sker automatiserat kan dubbelarbete undvikas och de uppgifter som förs in i äktenskapsregistret kommer att hålla hög kvalitet. Det bör därför vara möjligt att automatiskt avisera de uppgifter som behövs för att Skatteverket ska kunna utföra nödvändiga formella kontroller av de handlingar som lämnas in. Eftersom samtliga behandlingsfrågor nu regleras i den föreslagna lagen bör även nuvarande regler om elektroniskt utlämnande och avgifter flyttas från förordningen till lagen. Förordningen (1987:1022) om äktenskapsregistret kommer således med de föreslagna ändringarna inte att omfatta behandlingsfrågor överhuvudtaget.

Skatteverket föreslår sammanfattningsvis att en ny lag för behandling av personuppgifter i Skatteverkets äktenskapsregisterverksamhet införs, i vilken de grundläggande principerna för personuppgiftsbehandling regleras. Precis som för Skatteverkets övriga verksamheter är det rimligt att verkets behandling av personuppgifter regleras i en lagstiftning skild från de materiella regler som styr verksamheten. Så är t.ex. fallet både för folkbokförings- och beskattningsverksamheten där lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet respektive lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet reglerar liknande behandlingar. Det är olämpligt att låta t.ex. 16 kap. ÄktB innehålla regler om behandling av personuppgifter, eftersom äktenskapsbalken i övrigt inte innehåller några regler av detta slag.

Enligt 12 § förordningen om äktenskapsregistret får Riksarkivet efter samråd med Skatteverket, meddela föreskrifter om vilka uppgifter och handlingar som ska gallras. Av Riksarkivets föreskrifter om gallring hos Skatteverket (RA-MS 2011:63) framgår vilka handlingar rörande äktenskapsregistret som Skatteverket får gallra. Merparten av de uppgifter och handlingar som förs in i databasen behandlas som ett led i förandet äktenskapsregistret och får därmed inte gallras. Skatteverket gör därför bedömningen att det saknas behov av gallringsbestämmelser i den nu föreslagna lagen.

4.1.1 Skatteverket får behandla känsliga personuppgifter

Skatteverkets förslag: Uppgifter i en handling som kommit in i ett ärende om registrering, vilken innehåller sådana känsliga personuppgifter som anges i 13 § personuppgiftslagen (1998:204) PuL, får behandlas i databasen. Känsliga uppgifter i en handling som har upprättats i ett ärende, får behandlas i databasen om dessa uppgifter är nödvändiga för ärendets handläggning.

Skälen för Skatteverkets förslag: Vissa av de handlingar som Skatteverket registrerar enligt 16 kap. ÄktB innehåller känsliga uppgifter rörande t.ex. etnicitet och hälsa. Uppgift om den registrerade handlingen (kopia) ska alltid föras in i äktenskapsregistret, varför Skatteverket måste tillåtas behandla även känsliga uppgifter. Även om det sannolikt är mycket ovanligt kan situationer uppstå när Skatteverket behandlar känsliga uppgifter genom att i t.ex. ett beslut om registrering beröra sådana känsliga personuppgifter som finns i den handling som har lämnats in för registrering. Även denna behandling – att en av Skatteverket upprättad handling innehåller hänvisningar till känsliga uppgifter – bör därför vara tillåten.

4.1.2 Föreskriftsrätt

Skatteverkets förslag: Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar ytterligare föreskrifter om utlämnande. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får vidare meddela föreskrifter om avgifter. Skatteverket bemyndigas att meddela sådana föreskrifter.

Skälen för Skatteverkets förslag: Skatteverket har för att kunna genomföra sin uppgift att lämna ut uppgifter från äktenskapsregistret behov av ett bemyndigande att genom verkställighetsföreskrifter kunna fastställa villkor för sådant utlämnande. Äktenskapsregistret tillhandahåller ett mycket stort antal uppgifter och det är således av stor vikt att detta sker under betryggande former med hänsyn taget till bl.a. skyddet för den personliga integriteten. Syftet med föreskrifterna är att skapa en förutsägbar och säker hantering av utlämnande av uppgifter i elektronisk form ur äktenskapsregistret.

En avgörande faktor för att på ett tillfredställande sätt kunna hantera elektroniska lösningar i samarbetet mellan myndigheter och enskilda är att normgivningskompetensen delegerats till den myndighet som tillhandahåller aktuell tjänst. Detta gäller i vart fall för IT-frågor och webb-baserade tjänster. Den höga utvecklingstakten inom området är möjlig att möta om närmare regler för tjänstens tillhandahållande kan utarbetas i takt med att tekniska lösningar utvecklas och sätts i bruk.

Skatteverket fick genom de ändringar i förordningen om äktenskapsregistret som trädde i kraft den 1 oktober 2011 möjlighet att lämna ut handlingar elektroniskt. I dagsläget lämnas regelbundet ut uppgifter till tre kreditupplysningsföretag, men intresset kan antas öka på sikt, eftersom kostnaderna för prenumerationer sänkts kraftigt i förhållande till SCB:s priser. Skatteverket bör därför bemyndigas att meddela föreskrifter. I första hand är det villkoren för ett elektroniskt utlämnande som behöver regleras i en

föreskrift, t.ex. formkrav för ansökan, giltighetstid för beslut om utlämnande, tekniska villkor vid utlämnanden och angående dataformat samt villkor för säkerhet och hantering vid utlämnandet. Dessutom måste frågor kring betalningen för dessa tjänster regleras.

Regeringens normgivningsmakt med stöd av 8 kap. 7 § RF omfattar sådan normgivning som inte i första hand tillkommer riksdagen. Till regeringens område kan också räknas föreskrifter som avser förhållanden mellan enskilda och det allmänna men som inte är betungande för den enskilde utan gynnande eller neutrala. Den nu aktuella normgivningen kommer i allt väsentligt att gälla frågor som rör själva hanteringen av tillhandahållandet av aktuella uppgifter i elektronisk form. I föreskriften kan nedanstående punkter komma att behandlas:

Formkrav för ansökan

Oavsett vilket medium eller vilken teknik som används krävs tydliga regler och rutiner för hur ansökningar och andra formella handlingar ska hanteras. För att få en likformig, förutsägbar och snabb behandling av inkomna ansökningar bör Skatteverket bemyndigas att fastställa en blankett med ett visst innehåll för ansökan. Utan sådant bemyndigande kan Skatteverket tvingas göra onödiga utredningar och begära in kompletteringar av ansökningarna.

Former för utlämnande och avisering

De tjänster som äktenskapsregistret erbjuder tillhandahålls i form av engångsuttag och prenumerationer. De närmare villkoren för de två formerna av utlämnande av uppgifter behöver tydliggöras. Möjligheten att fastställa villkor av detta slag är viktig för förutsägbarheten för och likabehandlingen av användarna.

Villkor för teknik och dataformat

Data som lämnas från äktenskapsregistret har visst format och följer vissa tekniska specifikationer, som beskrivs i teknisk dokumentation kring äktenskapsregistret. Det bör därför föreskrivas att utlämnandet ska ske enligt visst format och med viss teknik.

Som ovan angivits är syftet med förslaget till lag om behandling av personuppgifter i Skatteverkets äktenskapsregisterverksamhet att samtliga behandlingsfrågor ska regleras i lagen. Eftersom samtliga behandlingsfrågor föreslås bli reglerade i lagen bör även nuvarande regler om elektroniskt utlämnande och avgifter flyttas från förordningen till lagen. Förordningen om äktenskapsregistret kommer således efter de föreslagna ändringarna inte att omfatta behandlingsfrågor överhuvudtaget. En upplysning om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar ytterligare föreskrifter samt bemyndigandet att meddela föreskrifter om betalningen för detta, bör därför också placeras i lagen.

Föreskrifterna rör elektroniskt utlämnande, dvs. behandling av personuppgifter. Det är därför olämpligt att upplysningen och bemyndigandet för Skatteverket avseende elektroniskt utlämnande och avgifter placeras i förordningen om äktenskapsregistret. Dessa bör istället lämpligen placeras i förordningen (2011:976) om Skatteverkets handläggning av vissa registreringsärenden. Denna förordning omfattar redan i dag regler rörande

bland annat avgifter och övriga regler utan samband med de regler som finns i förordningen om äktenskapsregistret.

4.2 Ändringar i förordningen (1987:1022) om äktenskapsregistret

4.2.1 Domar varigenom domstolen förklarar att ett äktenskap inte ska bestå ska sändas in till äktenskapsregistret

Skatteverkets förslag: 2 § första stycket första punkten förordningen (1987:1022) om äktenskapsregistret förtydligas så att det framgår att även domar varigenom domstolen förklarar att ett äktenskap inte ska bestå avses.

Skälen för Skatteverkets förslag: Det finns inte något särskilt institut för ogiltigförklaring av äktenskap i svensk rätt, varken när de formella förutsättningarna brustit eller då hinder för äktenskap förelegat. Äktenskap som har ingåtts trots att hinder förelegat kan upplösas genom äktenskapsskillnad, antingen efter ansökan av en av makarna eller av åklagare. Ett äktenskap, vilket är giltigt till formen (dvs. de formella kraven för vigseln är uppfyllda) kan då båda makarna är i livet således endast upplösas genom dom på äktenskapsskillnad. Domar i mål om äktenskapsskillnad (även efter ansökan av åklagare) skickas redan i dag till äktenskapsregistret.

En vigsel som inte är giltig enligt 4 kap. 2 § äktenskapsbalken, ÄktB är en nullitet och behöver inte ogiltigförklaras. Frågan om en vigselns giltighet torde i dessa fall bli föremål för prövning enligt 14 kap. 2 § ÄktB. Denna prövning kan resultera i att domstolen förklarar att ett äktenskap inte ska bestå eftersom vigseln är ogiltig. Lydelsen av 2 § förordningen om äktenskapsregistret bör ändras så att den bättre överensstämmer med skrivningarna i 14 kap. 2 § ÄktB. Uppgifter om domar, i vilka det fastställts att ett äktenskap inte ska bestå, kommer då även att omfatta fler fall än de som rör ogiltiga vigslar, vilket enligt Skatteverkets uppfattning är önskvärt. Detta innebär att t.ex. domar av innebörden att ett äktenskap inte ska bestå till följd av att det upplösts genom dödsfall i utlandet omfattas.

Regler motsvarande 2 § första stycket första punkten finns även i 3 a § förordningen (1983:490) om skyldighet för domstol att lämna uppgifter beträffande äktenskapsskillnader m.m. Det är därför rimligt att även detta stadgande ändras på motsvarande sätt. Ändringar i nämnda förordning omfattas dock inte av denna hemställan.

4.2.2 Förtydligande om att äktenskapsregistret är mottagare av uppgifter från överrätt

Skatteverkets förslag: 2 och 3 §§ förordningen (1987:1022) om äktenskapsregistret bör ändras så att det framgår att det är äktenskapsregistret som är mottagare av uppgifter från hovrätterna och Högsta domstolen.

Skälen för Skatteverkets förslag: Av 2 § förordningen om äktenskapsregistret framgår att tingsrätterna ska sända in vissa uppgifter till äktenskapsregistret. Hovrätterna och Högsta domstolen ska enligt 3 § sända in motsvarande uppgifter i överklagade mål. Svea hovrätt ska därutöver sända in vissa uppgifter rörande erkännanden av utländska avgöranden. Det anges dock inte uttryckligen vart överrätterna ska sända uppgifterna. Ett tydliggörande behövs därför så att det klart framgår att även dessa domstolar ska sända uppgifterna till äktenskapsregistret. I 4 § anges att uppgifter ska sändas in till äktenskapsregistret inom tre dagar från det att tiden för överklagande gått ut. Även till följd av denna skrivning är det viktigt att det i 3 § anges vart uppgifterna ska skickas så att det tydligt framgår att även överrätterna omfattas av denna tidsfrist.

4.3 Ikraftträdande

Skatteverkets förslag: Den föreslagna lagen om behandling av personuppgifter i Skatteverkets äktenskapsregisterverksamhet och de föreslagna ändringarna i förordningen (1987:1022) om äktenskapsregistret samt förordningen (2011:976) om Skatteverkets handläggning av vissa registreringsärenden ska träda i kraft den 1 januari 2013.

Skälen för Skatteverkets förslag: Enligt Skatteverkets mening bör förslagen träda i kraft så snart som möjligt, eftersom verket övertog den aktuella verksamheten redan den 1 oktober 2011. Skatteverket anser inte heller att det finns behov av särskilda övergångsregler. Det saknas således skäl att föreslå någon annan tidpunkt för ikraftträdande än den 1 januari 2013.

5 Författningskommentar

5.1 Förslaget till lag om behandling av personuppgifter i Skatteverkets äktenskapsregisterverksamhet

1 §

I paragrafen anges lagens tillämpningsområde. Med Skatteverkets äktenskapsregisterverksamhet avses handläggning av registreringsärenden enligt 16 kap. äktenskapsbalken (1987:230), ÄktB och förändret av äktenskapsregistret.

2 §

I *första stycket* ges Skatteverket en uttrycklig rätt att behandla personuppgifter automatiserat och föra en databas som innehåller personuppgifter. Denna bestämmelse är ny även om den delvis överensstämmer med 1 § andra stycket i förordningen om äktenskapsregistret. Av *första stycket* följer även att bestämmelserna i 3, 6, 7 och 8 §§ gäller även för den del av äktenskapsregistret som förs manuellt. Det är viktigt att samma regler gäller för både den manuella och automatiserade delen av registret. I annat fall skulle personuppgiftslagen (1998:204) bli tillämplig på den manuella delen av registret.

I bestämmelsens *andra stycke* framgår även att Skatteverket är personuppgiftsansvarigt för den behandling av personuppgifter som verket utför med anledning av lagen. Stadgandet återfinns redan i dag i 1 § tredje stycket i förordningen om äktenskapsregistret.

3 §

I paragrafen anges för vilka ändamål uppgifterna i databasen får behandlas nämligen handläggning av registreringsärenden enligt 16 kap. ÄktB, förande av äktenskapsregistret och för att ge information till tredje man om vissa rättsförhållanden mellan makar. De första två ändamålen är nya, medan det tredje även återfinns i 1 § första stycket i förordningen (1987:1022) om äktenskapsregistret. Ett av syftena med registret är nämligen att göra den information som tillförs detta tillgänglig för tredje man, t.ex. långivare.

För att Skatteverket ska kunna fullgöra denna uppgift på ett effektivt sätt krävs att uppgifterna får behandlas automatiserat.

4 §

Denna bestämmelse, som är ny, möjliggör för Skatteverket att använda uppgifter från verkets folkbokföringsdatabas i arbetet med att handlägga registreringsärenden. Folkbokföringsuppgifterna kommer automatiskt att aviseras äktenskapsregistret i varje enskilt ärende.

5 §

Databasen består som ovan nämnts dels av ett tekniskt handläggningsstöd i arbetet med registreringsärenden, dels en del som omfattar äktenskapsregistret,

dvs. elektronisk hantering och arkivering av sådana handlingar och uppgifter som ska föras in i registret. Femte paragrafen, som till stora delar är ny, reglerar vilka uppgifter databasen får innehålla. Det är fråga dels om uppgifter som Skatteverket behöver för att kunna föra ett register med hög kvalitet på ett kostnadseffektivt sätt (namn, personnummer, information om make m.m.), dels sådana uppgifter som framgår av de handlingar som lämnas in, vilka kommer att bli en del av registret. Innehållet i dessa handlingar har Skatteverket inget inflytande över (uppgift om tillgångar och skulder etc.). *Första punkten* avser uppgifter som enligt 4 § får hämtas från folkbokföringsdatabasen. Uppgifter om namn, personnummer och adresser kan avse såväl de personer som upprättat den handling som ska registreras, som den som lämnat in denna till Skatteverket för registrering (ingivaren).

Skatteverkets uppgift är att efter det att beslut om registrering enligt 16 kap. ÄktB har fattats, föra in uppgifter om inlämnade beslutade äktenskapsförord, handlingar avseende gåvor mellan makar, anmälningar om bodelning och bodelningshandlingar i äktenskapsregistret. *Andra punkten* överensstämmer delvis med 10 § första punkten i förordningen om äktenskapsregistret, men omfattar även andra uppgifter som behövs i verksamheten med registreringsärenden enligt 16 kap. ÄktB och därmed inte bara sådana uppgifter som finns i Skatteverkets beslut. Det kan förekomma att ytterligare uppgifter har lämnats vilka ska föras in i handläggningsstödet, t.ex. genom en tjänsteanteckning. *Tredje punkten* däremot överensstämmer med 10 § andra punkten i förordningen om äktenskapsregistret.

Fjärde punkten innebär att det särskilt preciseras att uppgifter som domstolar enligt förordningen om äktenskapsregistret ska lämna också får föras in i äktenskapsregistret.

Femte punkten, som är ny, tydliggör att databasen får innehålla både handlingar som upprättats (handläggningsstödet) och som kommit in (äktenskapsregistret) i ett ärende om registrering.

Andra stycket, som är nytt, reglerar i vilka fall det är tillåtet att behandla känsliga personuppgifter.

6 §

Paragrafen innehåller en erinran om att personuppgiftslagen (1998:204), PuL, ska tillämpas såvitt inte avvikande bestämmelser meddelas i denna lag. De termer som används har samma betydelse som i PuL. En uttrycklig hänvisning bör därför ges till den definition av begreppen som finns i 3 § PuL.

7 §

Paragrafen slår fast att bestämmelserna i PuL om rättelse och skadestånd ska gälla vid behandling av personuppgifter. Reglerna i 28 § PuL om rättelse m.m. gäller endast uppgifter som har behandlats i strid med PuL. På motsvarande sätt gäller skadeståndsansvar enligt 48 § PuL endast för behandling av personuppgifter i strid med PuL. Det finns därför skäl att särskilt föreskriva att uppgifter som behandlas i strid med den föreslagna lagen omfattas av personuppgiftslagens regler och föreskrifter som meddelats med stöd av den lagen om rättelse och skadestånd. Regeln överensstämmer delvis med 11 § i förordningen om äktenskapsregistret.

8 §

Första stycket i paragrafen överensstämmer med nuvarande 13 § i förordningen om äktenskapsregistret.

Andra stycket innehåller en upplysningsbestämmelse av innebörden att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar ytterligare föreskrifter om utlämnande på medium för automatiserad behandling.

9 §

Paragrafen, som är ny, innebär att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter för utlämnande i enlighet med 7 §.

5.2 Ändringar i förordningen (1987:1022) om äktenskapsregistret

1 §

Bortsett från första stycket, första meningen ska paragrafen upphöra att gälla. Reglerna har, delvis omarbetade, i stället tagits in i 1 § i den föreslagna lagen om behandling av personuppgifter i Skatteverkets äktenskapsregisterverksamhet.

2 §

Avsikten med ändringen i *första stycket första punkten* är att tydliggöra att domstolarna även ska sända in uppgifter om domar genom vilka domstolen har fastställt att ett äktenskap inte ska bestå, dvs. avgöranden enligt 14 kap 2 § äktenskapsbalken.

3 §

Genom ändringarna i *första och andra stycket* tydliggörs att även de uppgifter överrätterna ska lämna in ska sändas till äktenskapsregistret. Ordet "lämna" har bytts ut mot "sända in" i syfte att uppnå samma skrivning som i 2 §. I *andra stycket* har också angivits att även hovrätterna och Högsta domstolen ska sända in uppgifter om domar varigenom domstolen har fastställt att ett äktenskap inte ska bestå. Denna ändring är således en följd av ändringen i 2 §.

10 §

Paragrafen ska upphöra att gälla. Reglerna har, delvis omarbetade, tagits in i 4 § i den föreslagna lagen om behandling av personuppgifter i Skatteverkets äktenskapsregisterverksamhet.

11 §

Paragrafen ska upphöra att gälla. Motsvarande regler har i stället tagits in i 6 § i den föreslagna lagen om behandling av personuppgifter i Skatteverkets äktenskapsregisterverksamhet.

13 §

Paragrafen ska upphöra att gälla. Motsvarande regler har i stället tagits in i 7 och 8 §§ i den föreslagna lagen om behandling av personuppgifter i Skatteverkets äktenskapsregisterverksamhet samt i 3 § förordningen (2011:976) om Skatteverkets handläggning av vissa registreringsärenden .

5.3 Ändringar i förordningen (2011:976) om Skatteverkets handläggning av vissa registreringsärenden

Författningsrubriken

Rubriken har ändrats så att den omfattar fler frågor än tidigare och därmed även täcker in den föreslagna tredje paragrafen

3 §

Paragrafen, som är ny, innebär att Skatteverket får meddela föreskrifter om utlämnande och avgifter enligt 7 och 8 §§ lagen (2012:xx) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets äktenskapsregisterverksamhet.

6 Konsekvensanalys

6.1 Beskrivning av problemet

Till följd av ändringar i regeringsformen har skyddet för den personliga integriteten utökats och begränsningar av detta skydd kan endast ske genom lag. Den databas som Skatteverket är i stort behov av för handläggning av ärenden och förande av äktenskapsregistret kräver således lagstöd. Vissa övergångsbestämmelser finns, men senast vid utgången av 2015 måste databaser av denna typ föras med stöd i lag. Skatteverket lämnar därför förslag till sådan lagtext.

Utöver ovan nämnda förslag till lag finns också behov av ändringar i förordningen (1987:1022) om äktenskapsregistret eftersom vissa bestämmelser är oklara, vilket kan leda till problem för bland annat domstolarna.

Skatteverket har för att kunna utföra sin uppgift behov av ett bemyndigande att genom verkställighetsföreskrifter kunna fastställa villkor för utlämnade ur äktenskapsregistret. Äktenskapsregistret tillhandahåller ett mycket stort antal uppgifter till prenumeranter (främst kreditupplysningsföretag) och det är av stor vikt att detta sker under betryggande former. Syftet med verkställighetsföreskrifterna är att skapa en förutsägbar och säker hantering av utlämnande av uppgifter i elektronisk form ur äktenskapsregistret.

6.2 Beskrivning av alternativa lösningar och av vilka effekterna blir om någon reglering inte kommer till stånd

Om en ny lag om behandling av personuppgifter i Skatteverkets äktenskapsregisterverksamhet inte införs kommer Skatteverket på sikt inte att kunna administrera äktenskapsregistret på avsett sätt. Ett register som saknar lagstöd kan t.ex. inte användas för att tillhandahålla kopior av inlämnade handlingar, vilket är ett av huvudsyftena med registret. Alternativ till lagreglering saknas eftersom detta är ett krav enligt regeringsformen.

För det fall ändringarna i förordningen om äktenskapsregistret inte genomförs kommer otydligheterna som beskrivits ovan i kapitel 5 att kvarstå. Möjligheten att besluta om föreskrifter på området underlättar för dem som vill prenumerera på uppgifter från äktenskapsregistret eftersom det tydliggörs vilka villkor som ska gälla.

Avsaknaden av en föreskriftsrätt bedöms leda till mer administration för både Skatteverket och de berörda företagen, eftersom det då inte i samma utsträckning kan tydliggöras i samma utsträckning vad som ska gälla för ansökan etc.

6.3 Uppgifter om vilka som berörs av regleringen

Förslaget till lag om behandling av personuppgifter i Skatteverkets äktenskapsregisterverksamhet berör dels Skatteverket, dels de personer som lämnar in handlingar till äktenskapsregistret. Uppgifter från cirka 40 000 olika handlingar förs årligen in i äktenskapsregistret. Av dessa handlingar är cirka 21 000 domar i mål om äktenskapsskillnad. De resterande 19 000

handlingarna utgörs av registrerade äktenskapsförord, gåva mellan makar, anmälan om bodelning och bodelningshandlingar. Eftersom varje handling rör två personer (blivande makar, makar eller före detta makar) kommer årligen omkring 80 000 personer att beröras av förslaget. Eftersom vissa personer kan lämna in flera handlingar under ett år kan antalet berörda personer dock vara något lägre. Äktenskapsregistret har förts sedan 1921, vilket innebär att det totala antalet berörda personer är mycket stort. Det finns i dag uppgifter om ungefär 1 700 000 domar och andra handlingar i den datoriserade delen av äktenskapsregistret. Därtill kommer uppgifter i ett manuellt register för åren 1921-1971.

Förslaget om ändringar i förordningen om äktenskapsregistret berör främst de allmänna domstolarna och då i första hand landets 48 tingsrätter, men också de sex hovrätterna berörs, liksom i viss mån Högsta domstolen.

Förslaget om föreskriftsrätt berör indirekt de företag som vill prenumerera på uppgifter ur äktenskapsregistret alternativt begära ett engångsuttag av en större mängd uppgifter. För närvarande har Skatteverket tre prenumeranter, men detta antal kan förväntas öka till följd av att priset sänkts kraftigt i förhållande till SCB:s prisnivå. Totalt sett kan förslagen endast mycket marginellt anses beröra företag.

6.4 Uppgifter om vilka kostnadsmissiga och andra konsekvenser regleringen medför och en jämförelse av konsekvenserna för de övervägda regleringsalternativen

De föreslagna reglerna kan inte förväntas leda till ökade kostnader för någon av de berörda. Skatteverkets möjlighet att utfärda föreskrifter kan antas leda till något minskade kostnader både för Skatteverket och de berörda företagen, eftersom det blir tydligare vad som ska gälla för ansökan och viss administration därför kan undvikas. De administrativa kostnaderna skulle således minska en aning.

6.5 Bedömning av om regleringen överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen

De föreslagna reglerna överensstämmer med de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.

6.6 Bedömning av om särskilda hänsyn behöver tas när det gäller tidpunkten för ikraftträdande och om det finns behov av speciella informationsinsatser

Skatteverket bedömer inte att särskilda hänsyn behöver tas när det gäller tidpunkten för ikraftträdande och det finns inte heller behov av speciella informationsinsatser. De prenumeranter som finns i dag kommer att få riktad information om föreskrifter och dessa kommer även att publiceras på Skatteverkets hemsida, där även aktuell prislista kommer att finnas.